

Ik HOOR bij JOU

Lizzie Page

Als Vivienne
een jonge evacuée
krijgt toegewezen,
komt de oorlog
opnieuw haar
leven binnen

1

1939

In augustus komen twee vrouwen, allebei met een hoed op en een klembord in de hand, de kamers tellen. Ze zijn hooguit een minuut binnen. Ze lopen direct door naar boven, duwen deuren open en nog voordat ik mijn lipstick heb opgedaan, zijn ze al weer beneden. Al dat poetsen, bakken en stoffen van die ochtend is zinloos geweest. Ze bedanken me vriendelijk voor mijn tijd en ik sta hen nog steeds vriendelijk te bedanken voor hun moeite als ze al weer vertrokken zijn.

Dat laat ik niet gebeuren.

Ik duw de voordeur open en loop achter hen aan het pad af. Jammer van mijn stoffen pantoffels, maar Edmund zal me de wind van voren geven als ik mijn mond hou.

‘Neem me niet kwalijk, hallo – neem me niet kwalijk!’

Ze kijken om.

‘Onze logeerkamers zijn eigenlijk geen logeerkamers,’ leg ik uit.

De kleinste van de twee vrouwen frons haar voorhoofd – niet bepaald een uitnodiging om verder te gaan.

Ik ga toch verder. Wie a zegt, moet ook b zeggen.

‘Mijn echtgenoot heeft er een nodig. Voor als familieleden komen logeren.’

De langste vrouw kijkt me afkeurend aan. ‘Dan blijft er nog een over.’

‘Kleedkamer?’ probeer ik, maar ik hoor zelf hoe dwaas dat klinkt. Niet alleen dwaas – dit soort uitspraken kan tegenwoordig zelfs beschouwd worden als landverraad.

Ze houdt haar klembord schuin zodat ik het kan zien. ‘We hebben u genoteerd voor één,’ zegt ze en wijst op onze namen: *de heer en mevrouw E. Lowe, drie slaapkamers*. ‘Eentje slechts. Dat moet toch lukken?’

De kleinste vrouw buigt zich naar me toe. ‘Misschien gebeurt er wel niets.’

Maar ik weet dat er wel iets gebeurt. Dat weet ik omdat het de vorige keer, toen niemand dacht dat er iets zou gebeuren, ook gebeurde. Je kunt wel zeggen dat er in 1933 of in 1937 ook niets gebeurde, maar in 1914 wél, een feit waar mensen nogal eens aan voorbijgaan.

Ik sta nog steeds te dralen op het tuinpad. De vrouwen openen en sluiten zorgvuldig het hek – niemand zal kunnen beweren dat ze slordig zijn – en ik open en sluit mijn mond als een goudvis in een kom. Ze lopen verder naar nummer zes, waar mevrouw Dean hen hartelijk lijkt te verwelkomen.

Mevrouw Burton, onze buurvrouw van nummer twee, komt naar buiten; voor ze bij ons aanklopten, waren ze bij haar. Ze heeft een theedoek en een mok in haar handen en een grote, paarse krulspeld bungelt vervaarlijk over haar voorhoofd. Wie ben ik om te oordelen – op mijn sloffen buiten, vol in het zicht?

Mevrouw Burton en ik zijn al achttien jaar burens, maar ik kan de keren dat we met elkaar gepraat hebben tellen op de vingers van een hand: dakgoten, bomen, kerstwensen. En twee keer nadat haar honden waren losgebroken. Edmund houdt niet van vriendschappen. Hij houdt niet van pottenkijkers – ook al hoeft je je bezoek natuurlijk niet je keuken te laten zien.

Ze knikt me toe. Ze is een lieve, zachtaardige vrouw; ik denk dat ze van mijn leeftijd is, maar ze ziet er ouder uit, zoals wel

vaker het geval is bij vrouwen met kinderen.

‘Dat ging snel, nietwaar?’

‘Ja...’

‘Ik wou dat wij een kamer extra hadden,’ zegt ze vriendelijk.

‘Inderdaad.’

‘Fijn om een steentje te kunnen bijdragen.’

‘Zeker weten.’ Ik aarzel. ‘Waarschijnlijk gebeurt er toch niets, denkt u ook niet?’

Het huis van mevrouw Burton heeft drie slaapkamers, net als het onze, maar zij heeft twee bijna volwassen dochters. Het ene meisje is brutaal, hangt uit het raam en zwaait naar iedereen die langskomt, terwijl het andere een echte boekenwurm is. Mevrouw Burton staat genoteerd voor nul. Ze lacht melancholiek, ze had liever gehad dat ze negen of tien kamers kon aanbieden. ‘Je wilt gewoon iets dóén, nietwaar? Die kinderen redden van de bombardementen.’

Natuurlijk wil ik dat ook, maar er is zo veel wat me tegenhoudt.

Mevrouw Burton maakt aanstalten om terug te gaan naar nummer twee, maar bedenkt zich. ‘Zal ik een pot thee zetten, mevrouw Lowe? U ziet eruit alsof u een kopje kunt gebruiken.’

De indeling van het huis van mevrouw Burton is identiek aan die van het onze, maar de inrichting en de meubels ogen sjofel. Het behang in de keuken zit op verschillende plaatsen los. In het plafond zijn de bruine sporen van een lekkage zichtbaar. Hier huist liefde, bedenk ik. Minder liefde voor spullen betekent meer liefde voor mensen. Ik weet niet of dat klopt, maar zo voelt het wel.

Mijn huis is altijd keurig opgeruimd.

Mevrouw Burton is bang dat haar honden me afschrikken. Ze heeft twee grote, harige, buitengewoon lelijke honden,

maar dat zeg ik natuurlijk niet. Ik vind het raar dat ze van alle mogelijke honden juist deze twee heeft gekozen. Ik zeg dat ik niet bang ben en wanneer ze tegen me opspringen en hun klauwen in mijn jurk zetten, doe ik alsof ik het leuk vind. Ze richten hun aandacht op mijn pantoffels en ik probeer ze af te schudden. De honden, bedoel ik, niet de pantoffels, ook al vind ik ze nu vies.

De vrouwen van de inkwartiering hebben me van mijn stuk gebracht. Ik wil niet bekendstaan als de vrouw die het normaal vindt om op haar pantoffels naar buiten te gaan.

Een hond springt op een leunstoel en wrijft met zijn achterste over het kussen.

Ik bloos. Ik ben niet gewend aan honden en weet niet of deze vertoning alleen voor mij bedoeld is, of dat iedereen die hier binnenkomt haar te zien krijgt. Misschien probeert de hond me iets duidelijk te maken?

Mevrouw Burton vraagt of ik een evacu e heb toebedeeld gekregen en ik antwoord lusteloos: ‘Een, slechts eentje, maar mijn man...’ *Gebeurt dit echt? Sinds wanneer is  en ‘sl chts  en?’*

Uiteindelijk jaagt mevrouw Burton de honden naar buiten en vraagt of ik alles al heb voor hem of haar. Ik kijk haar niet-begrijpend aan.

‘Voor de evacu e.’

Nog steeds niets. Edmund zegt dat ik soms erg traag van begrip ben.

‘Speelgoed?’

Speelgoed! Natuurlijk. Dat ik daar niet aan heb gedacht. ‘Nee, niets.’ Arm kind dat bij ons in huis komt. Geen hobbelpaard. Zelfs geen teddybeer. Ik moet nog zo veel leren. Ik raak geagiteerd, maar roep mezelf meteen tot de orde. *Er gaat niets gebeuren. Verwacht er niet te veel van.*

‘Ik heb misschien wel iets voor u,’ zegt mevrouw Burton en

nog terwijl ik zeg: ‘Nee, nee, mevrouw Burton, alstublieft,’ rent ze de trap al op en blijf ik alleen achter aan de keukentafel, met de tikkende klok. Hij loopt vijf minuten voor. Of loop ik vijf minuten achter? Waarom voel ik me toch zo opgelaten? Mevrouw Burton heeft kanten vingerdoekjes van het soort dat mijn zus haatte. Ik kijk naar mijn nagels. Die zijn tenminste schoon. Aan de andere kant van de kamer ligt een krant, maar ik kan er niet bij en bovendien is het toch niet de meest informatieve.

Eindelijk stommelt mevrouw Burton de trap weer af. Ze heeft een volle kartonnen doos bij zich, die ze met een diepe zucht tussen ons in zet. Een voor een haalt ze de spulletjes eruit. Pennen, boeken, kleurpotloden, knikkers, een voetbal, een postzegelalbum en tot slot een springtouw. ‘Laat ze dat alleen in de tuin doen. Ik ben drie van mijn mooiste beeldjes kwijtgeraakt: jongetje achter piano, meisje met viool en de schaapherder.’

Ik weet niet of ze verwacht dat ik iets uitzoek of dat ik alles mag meenemen, maar voor ik er erg in heb, heeft ze de hele berg al naar me toe geschoven. ‘U mag alles hebben, mevrouw Lowe.’

‘Ik verwacht niet...’

‘Het kleintje zal zich meteen thuis voelen, denkt u ook niet?’

O nee, gebeurt dit echt?

Mevrouw Burton doet wat suiker in mijn thee. Ze wil het leven zo graag wat zoeter maken. Zij is zonneshijn, ik ben regen.

Ik rommel wat in de zak van mijn schort. Moet ik haar betalen? Mevrouw Burton lacht ongelovig. ‘Omgekeerd zou u precies hetzelfde hebben gedaan.’

‘Er komt hier géén evacu e binnen,’ zegt Edmund boven zijn bord met ovenschotel puree, kip en prei. Toegegeven, de jus had beter gekund – sinds kort lukt het me niet meer om gladde jus te krijgen; hij klontert meestal. Weer iets om toe te voegen aan de steeds langer wordende lijst van onvolkomenheden. De worteltjes lijken ook gevaarlijk overgaar, maar zo heeft Edmund ze het liefst. Zelfs zijn eigen kauwgeluid brengt hem uit zijn hum.

‘Misschien gebeurt er wel niets,’ zeg ik. ‘Ik geloof niet dat we weer oorlog krijgen. Jij wel?’ voeg ik er nerveus aan toe. ‘Zo stom zullen ze toch niet zijn.’

Ze zijn beslist zo stom.

‘Ik wil hier geen schreeuwende kinderen over de vloer.’

‘Waarom zouden ze schreeuwen?’ Ik probeer tijdens het eten altijd beleefd te doen tegen Edmund. Het zijn maar twaalf minuten op een hele dag. Meer niet.

Ik stel me voor dat op nummer een, twee, drie, vijf en zes – onze burens, op het oog normale mensen – opgewekt gewerkt wordt om alles piekfijn in orde te krijgen voor de Londense kindertjes. Ik stel me voor dat ook de mannen de handen uit de mouwen steken.

Ik prik wat in mijn eten. Mijn vork krast om genade op mijn bord. Edmund krimpt in elkaar.

‘Ik wil geen vieze vingers van vieze stadskinderen op onze muren.’

‘Waarom zouden ze dat doen?’

‘Er zijn genoeg gezinnen om ze te nemen.’

Stilte.

‘Edmund, wij zijn ook een gezin dat er eentje kan nemen.’

‘Ik bedoel gezinnen die al kinderen hebben, die kinderen k nnen. Zij kunnen beter omgaan met die ongetemde stadskinderen dan wij.’

Dan jij, bedoelt Edmund. Hij denkt dat ik niet voor een kind kan zorgen.

Zodra hij zijn mes en vork heeft neergelegd, gris ik zijn bord weg, schraap de restjes in de vuilnisbak, zet het bord in de gootsteen en begin aan de afwas. Hij blijft zitten en staart in de verte. Ons moment samen is voorbij.

Drie weken later verzamelen de Duitse legers zich bij de Poolse grens en heeft Hitler een vredesverdrag met de Russen ondertekend, iets waar wij faliekant tegen zijn. Groot-Brittannië is in rep en roer. Niet wéér! De nazi's moeten worden tegengehouden – maar werkelijk waar, moeten wij dat doen?

Ik heb de brochures van de overheid gelezen, over de manier waarop we ons kunnen beschermen tegen bombardementen. Ik koop verduisteringsmateriaal – alle ramen moeten worden afgedekt, geen sprankje licht mag ons verraden. De straatverlichting blijft uit en Edmund heeft zelfs de lamp van zijn fiets gedemonteerd. Er wordt gezegd dat etenswaar eerder vroeger dan later op de bon gaat omdat iedereen het erover eens is dat het de vorige keer te laat gebeurde. 'We hebben geleerd van de Grote Oorlog,' verklaart de premier op onheilspellende toon op de radio.

Niet zo veel, denk ik.

Als de postbode de verwachte brief aflevert, open ik hem niet meteen. Als een tijdbom ligt hij op de keukentafel.

Edmund gaat naar de woonkamer om af te stemmen op de volgende portie slecht nieuw. We horen wat we al hadden verwacht: operatie Pied Piper – de massale evacuatie van kinderen uit Londen – gaat door.

Ik maak de al schone keuken schoon en kijk niet naar de envelop. Uiteindelijk moet ik hem wel openen. Het is dus waar. We hebben er eentje toegewezen gekregen, slechts eentje. Ik

moet morgen naar het gemeentehuis om hem of haar af te halen. Het gemeentehuis is maar vijf minuten lopen bij ons vandaan, dus daar kan ik niet over klagen. In Hinckley is alles maar vijf minuten bij alles vandaan.

Ik bak een appeltaart vanwege de nationale noodtoestand – wat kan een kleine reiziger meer op het gemak stellen dan verwelkomd te worden met een stuk appeltaart? We staan al met een been in de oorlog – er is geen weg meer terug – en die kinderen uit Londen zullen komen. Ik bedenk dat het een beetje lijkt op de verhaaltjes die ons vroeger werden verteld, over baby's die uit de bloemkool kwamen en dat ik me toen probeerde voor te stellen hoe het voelde wanneer ze losgesneden werden van de stronk.

Terwijl de taart in de oven staat, ga ik naar boven, naar de logeerkamer, de kamer die zogenaamd bestemd is voor familieleden. De enige die er ooit heeft gelogeed, is mijn zus Olive en dat is al zeker vijftien jaar geleden.

De muren van ons huis zijn kaal. Zo af en toe denk ik aan de chaotische schoonheid van het huis van Olives vriendin, mevrouw Ford in Warrington Crescent. Overal – aan de muren, op de dressoirs en tafels, in vitrinekasten – hing of lag kunst: een zorgvuldig geselecteerde lamp, een beeldje of een of ander ornament van Christie's. Mevrouw Ford stond bekend om haar uitgelezen en trans-Atlantische smaak. Toen we hier pas woonden, wilde ik overal schilderijen ophangen, maar Edmund zei dat het stucwerk niet beschadigd mocht worden.

De logeerkamer is de enige kamer waarvan het stucwerk beschadigd is. Op de muur achter het hoofdeinde van het bed hangt een tekening van Olive. Hij is ingelijst in een drukke, goudkleurige lijst die eigenlijk geen recht doet aan de eenvoud van het met potlood getekende portret. Het is een van de vele portretten die ze van mij heeft gemaakt voor haar aan-

melding bij de kunstopleiding aan Goldsmith College, en ze werd aangenomen. Op de tekening kijk ik uit het raam van de woonkamer van ons ouderlijk huis. Mijn getekende gezicht komt me zowel bekend als onbekend voor: alle kenmerken zijn aanwezig in de juiste proporties, maar ze stralen iets optimistisch of zelfs iets van enthousiasme uit. Niet mijn gebruikelijke gezichtsuitdrukking. Ik was negentien toen ze het portret maakte. Zij was zeventien en een half. Dat half was altijd erg belangrijk voor Olive.

Zou een kind die tekening raar vinden? Kon ik er niet beter iets anders voor in de plaats hangen? Waar kijken kinderen graag naar? Boerderijen? Pony's?

Ik haal de taart uit de oven en laat hem afkoelen. Dan ga ik naar bed. Edmund is buiten, in zijn schuurtje of ergens anders. Ik weet tegenwoordig nooit waar hij is.

Ik kan de slaap niet vatten.

Een kind.

Misschien komt er een kind – ééntje maar – bij ons wonen!

2

1914

Opeens stond alles op losse schroeven. Het was voor onze generatie dé kans om onszelf te bewijzen. Dit was hét. Opwinding hing in de lucht. Ik was negentien. Olive was net achttien geworden. Richard en Edmund waren ook negentien en Christopher was twintig. We dachten dat we de wijsheid in pacht hadden.

De stem van de krantenjongen klonk schril boven het straatrumoer uit. Alles kwam tot stilstand. De menigte juichte en een sjiek heerschap gooide zijn zwarte pet in de lucht en ving hem behendig weer op. Ik keek gebiologeerd toe.

'Brittannië Klaar voor de Oorlog!'

'Hoera!'

'Scheepswerven Werken op Volle Kracht!'

'Hoera!'

'Asquith Blijft Minister van Oorlog!'

'Hoera!'

De oorlog schokte ons wakker. Het was alsof we tot dat moment hadden lopen slaapwandelen. De adrenaline raasde door onze aders, bruisend, knallend, schuimend. Alles leek mogelijk. Ze noemden het de 'oorlogsgeest' en hij was overal, besmettelijk als de mazelen.

Op de zaterdag nadat de oorlog was uitgeroepen, waren va-

der, Olive en ik uitgenodigd voor een speciale lunch bij tante Cecily en oom Toby. Er hing waarschijnlijk geen feeststemming, maar we waren ook niet bedrukt. Edmund, zijn broer Christopher en hun ouders zouden zich na de lunch bij ons voegen. Zij en mijn oom en tante waren bevriend en er ging nauwelijks een familiebijeenkomst voorbij zonder dat zij erbij waren.

Ik besteedde altijd veel zorg aan mijn uiterlijk, maar die dag kleedde ik me extra zorgvuldig. Een lange, marineblauwe rok, een witte blouse, een kanten kraagje. Was het lichtzinnig om aandacht te besteden aan uiterlijkheden nu we in oorlog waren? Vader wilde nog steeds winst maken, Olive nog steeds kunst, tante Cecily bleef gezellige familiebijeenkomsten organiseren en oom Toby hield nog steeds van goede whisky en dure sigaren.

Ik probeerde een nieuw kapsel uit, en toen nog een en nog een. Edmund had geen bepaalde voorkeur, maar een onbekende man had me ooit staande gehouden en gezegd dat de achterkant van mijn nek kon wedijveren met de schoonheid van de Venus van Milo. Ik had me vaak afgevraagd of iedereen dat vond of alleen die ene vreemdeling.

Olive droeg een oude jurk; de verfvlekken waren eruit gewassen, maar hij zag er evengoed sjofel uit. Ik vond het moeilijk om mijn afkeuring niet te laten blijken. De jurk paste niet bij de gelegenheid en Edmunds moeder zou afkeurend kijken. Olive paste zich nooit aan, zeker niet sinds ze naar de kunstacademie ging. Haar uiterlijk was er niet beter op geworden, maar haar humeur wel. Ze was net begonnen aan haar tweede jaar en ze vond haar studie geweldig – ook al was ze bang dat de oorlog er snel een einde aan zou maken. Ik legde haar uit dat dat onwaarschijnlijk was. Iedereen zei dat de oorlog met Kerstmis afgelopen zou zijn. Ik had zelf bedacht dat hij het

beste rond de kortste dag afgelopen kon zijn.

Die zaterdag was Olive weer eens uiterst humeurig, vooral omdat er bij haar vrienden, de Fords, 's middags een gezellige bijeenkomst zou zijn waar ze veel liever heen wilde dan naar onze bezadigde familielunch. De Fords woonden aan Warrington Crescent, een straat die net zo attractief was als hij klonk, nog geen kwartiertje lopen van ons huis in Portchester Terrace vandaan. De Fords waren Amerikaanse bohemiens. Mevrouw Ford verzamelde kunst. Haar zoon Walter voerde niet veel uit, maar was wel ongelooflijk knap en uitermate populair. Mevrouw Ford had de gave getalenteerde en interessante mensen om zich heen te verzamelen.

De bijeenkomsten bij tante Cecily en oom Toby waren meer ingetogen en voorspelbaar. Maar de plicht riep. Olive was dan wel een vrije geest, maar zo vrij nou ook weer niet.

Mijn vader kleepte zich altijd met zorg en die dag droeg hij een goed passend pak met schoenen die zo glansden dat we ons er bijna in konden spiegelen. Hij was netter dan de meeste mannen. Hij geloofde in een verzorgd uiterlijk, maar legde tegelijkertijd zijn maatstaven niet op aan Olive en mij – een houding die in die tijd nogal ongewoon was en die ik pas later ben gaan waarderen.

We liepen door het park naar het huis van onze oom en tante in Cottessmore Gardens. Het was een aangenaam zomerse dag en mijn vader had op het laatste moment besloten dat het niet de moeite loonde om een koets aan te houden. De zon scheen zo fel dat het pijn deed aan de ogen. De lucht die tussen de huizen en de bomen hing was wazig door de warmte. Een paar paarden stonden luidruchtig te drinken. Opeens benijdde ik Olive om haar comfortabele schoenen, hoewel ik me bleef schamen over de rare baret die ze op het laatste moment had opgezet. Typisch Olive.

Ik vond het heerlijk om door Londen te lopen, ik wilde er alleen niet uitzien alsof ik dat deed.

Toen we Kensington High Street in sloegen, schrokken we. Overal stonden grote groepen mensen.

‘O,’ zei mijn vader, ‘er is hier in de buurt blijkbaar een rekruteringskantoor.’

Olive wilde per se blijven staan kijken. Zo was ze: altijd aan het observeren. Ze zei weleens dat mensen tegenwoordig niet meer konden kijken. ‘Iedereen heeft voortdurend haast, haast, haast, is druk, druk, druk.’ Ze zei dat je moest proberen te zien wat je zag, niet wat je verwachtte te zien. Dus stonden we allemaal stil en probeerden te kijken. Zelfs vader. Wat waren de mannen toch vrolijk – niet een van hen leek uit zijn humeur. Het was duidelijk dat deze mannen eropuit waren de mof een flink pak slaag te geven. Ze waren zo opgewekt alsof ze een dagje naar het strand gingen voor een kopje thee met gebak of om pootje te baden in de zee. Iets anders wat meteen opviel, was eigenlijk heel normaal, maar tegelijkertijd ook heel interessant, vond ik: je zag mannen in allerlei vormen en maten. Er waren bonenstaken en kabouters, mollige mannen en wandelende geraamtes. Ze waren ook allemaal anders gekleed: winkelbediendes, kantoorklerken, postbodes en boerenjongens. *Hoe fantastisch zou het zijn wanneer ze werkelijk samen zouden optrekken en een verenigd Brits leger zouden vormen. Dat zou toch geweldig zijn,* dacht ik.

Toen zag ik nog wat opmerkelijks. Ik gaf Olive een por.

‘Ze zijn niet allemaal achttien, toch? Echt niet! Ze lijken nog zo jong.’

‘Sommige zijn het wel. Andere zullen doen alsof ze het zijn.’

‘Ze gaan die kinderen toch niet de oorlog in sturen?’

Olive haakte haar arm in de mijne. Ze was veel vrijgevochter dan ik. ‘Als ze het zelf willen, waarom dan niet?’

‘Richard had gelijk!’ riep tante Cecily zodra we de drempel over waren. Meestal opende ze niet zelf de deur. Dat was ook een teken van deze tijd. ‘Hallo, lieverds.’ Ze gloeide van opwinding. Haar grijze haar piekte uit haar knot. Haar kraagjes zaten scheef en haar enorme rokken oogden nog volumineuzer dan normaal.

Zelfs oom Toby kwam naar de hal om ons te begroeten. ‘Richard wist het!’ zei hij en hij gaf iedereen triomfantelijk een hand, alsof hij een weddenschap had gewonnen. ‘En hij zal beter voorbereid zijn dan de anderen.’

Richard was onze enige neef en in onze jeugd brachten we ieder vrij moment met hem door. Van Olive en mij moest hij onze hoedjes en jurken dragen en toneelstukjes opvoeren: hij was een volgzame, behulpzame jongen, die geweldig Lady Macbeth kon spelen. Wanneer hij zich als een waanzinnige ter aarde stortte, gierden we het uit van de pret. Toen we ouder werden, weigerde hij nog langer toneelstukjes op te voeren en vanaf toen speelden we eindeloos mens-erger-je-niet, schaak of backgammon. Richard won zo goed als altijd. Hij had veel meer speelgoed dan wij en op zijn vensterbank stond een hele rij teddyberen. Hij had ook een hobbelpaard, dat ik Dotty noemde en waar ik op reed terwijl hij als een bezetene een bal tegen de muur trapte en Olive zat te tekenen. Nog weer later deden we hetzelfde, maar dan in de tuin en maakte ik madeliefjeskransen in plaats van op Dolly te rijden.

Eerder dat jaar had Richard in *The Times* gelezen dat een oorlog onvermijdelijk was. Dat had hem wakker geschud en zonder er met iemand over te praten, had hij zich gemeld bij een rekruteringsbureau in Hotel Cecil in London. Wij waren diep onder de indruk, want The Cecil was echt een voornaam hotel.

‘Hoe ging het?’ vroegen we toen hij terugkwam.

Richard deed gemaakt onverschillig. ‘Ze vroegen me van alles over cricket en rugby.’

‘En?’

‘En toen...’ Richard haalde bescheiden zijn schouder op. ‘Ze zeiden dat ik kon komen.’

Natuurlijk hadden ze dat gezegd! Onze Richard was geweldig. Het 23ste Battalion, 1ste Sportmen’s Royal Fusiliers zou hem onmogelijk hebben kunnen weigeren. Dat was in mei en ook dat hadden we gevierd met een feestelijke lunch.

Terwijl de ouderen praatten over de mogelijkheid van een oorlog, vroeg ik Richard of hij echt dacht dat het zou gebeuren.

Hij schudde zijn hoofd. ‘Vivi, mensen die zeggen dat het niet zal gebeuren, kennen de geschiedenis niet. Anders zouden ze weten dat het wel degelijk kan, zal en gaat gebeuren,’ zei hij als een ingewijde.

‘Je bent te mager,’ verkondigde mijn tante zoals altijd tegen Olive. Het was een soort dans. Olive was gewoon mager: ze was bleek alsof ze nooit buiten kwam en ze had donkere kringen onder haar ogen, maar ze was niet té mager. Olive lachte. We waren dol op onze tante.

‘Voer me dan dik!’ zei ze, wat mijn tante altijd in beweging bracht en haar het gevoel gaf belangrijk te zijn.

Na een voorgerecht van kippenleverpaté op toast hieven we het glas op onze lieveling Richard, net zoals we hadden gedaan toen hij drie maanden eerder was vertrokken. ‘Op koning, God en vaderland.’ Daarna begonnen we aan het hoofdgerecht: wildbraad. Tante bleef om Olive heen draaien: ‘Nog een hapje, lieverd,’ alsof ze een kleuter was. Het zou me niet hebben verbaasd als ze met een lepel met wat puree erop stoomtreintje had gespeeld.

De oorlog had ons in een goed humeur gebracht. Eindelijk was het zover. Ons doorzettingsvermogen zou op de proef worden gesteld. Oom Toby ging nog een keer rond met de sherry

en vanwege de opgewonden sfeer dronk ik waarschijnlijk meer dan normaal, ook al probeerde ik mezelf in te houden. Ik wilde niet aangeschoten zijn wanneer Edmund en zijn familie arriveerden. Ik denk dat we allemaal opgelucht waren omdat er eindelijk een beslissing was genomen en er een einde was gekomen aan de onzekerheid. Als onze legers werden geleid door mannen zoals Richard, onze blonde, atletische held, dan had de mof geen schijn van kans. Of, zoals oom Toby verkondigde: 'We gaan ze zo op hun donder geven!' Tante fluisterde met haar hand op haar hart: 'Moge God hen bijstaan.'

'Anticiperen op de oorlog is erger dan de oorlog zelf,' verklaarde mijn oom smakkend. 'Eindelijk duidelijkheid, eindelijk duidelijkheid.'

Olive gniffelde. Sinds kort vond ze alles wat oom Toby zei grappig. Tegen mij zei ze dat hij 'de belichaming was van een kapitalistisch varken met zijn snuit in de trog'. Ik vond haar opmerking niet leuk. Tante Cecily en oom Toby waren altijd heel goed voor ons geweest. Natuurlijk wilde je hun mening niet van de daken schreeuwen, maar gold dat niet voor de mening van het merendeel van de oudere generatie? Het belangrijkste was dat het fijne, liefdevolle mensen waren, ongeacht waar ze hun snuit in staken.

Edmund en zijn ouders arriveerden toen het dienstmeisje de restanten van de rabarbertaart aan het opruimen was. Hij legde even zijn hand op mijn rug en zijn geur leidde tot een opgewonden rilling langs mijn ruggengraat. Ik kon er niets aan doen.

Van kleins af aan was duidelijk dat de Lowes mij en Olive niet goed genoeg vonden voor hun zonen, maar Richard en wij waren onafscheidelijk en aangezien iedereen van Richard hield, raakten ze op den duur ook aan ons gewend.

Nadat ze doorhadden dat Olive en ik echt niet zó slecht waren opgeleid – we spraken meer talen dan Christopher en Edmund – lieten de Lowes hun waakzaamheid een beetje varen en toen mevrouw Lowe hoorde dat ik piano speelde, accepteerde ze me bijna. We parasiteerden niet langer op het succes van Richard, maar hadden zelf ook wat te bieden.

Mevrouw Lowe wilde niets liever dan dat Edmund piano leerde spelen. Vanaf dat we een jaar of twaalf waren, kreeg ik de taak om bij iedere familiebijeenkomst Edmunds spel te perfectioneren. Maar Edmund wilde niet pianospelen en dus zat hij in het uur dat ons was toegewezen altijd een beetje wezenloos voor zich uit te staren. We verzonnen een spelletje, waarbij ik met mijn rechterhand piano speelde en met mijn linkerhand zijn vingers boven de toetsen hield, terwijl Christopher, Richard, Olive en de ouders onbezorgd in de tuin liepen te keuvelen. Ik genoot van dat uurtje. Na verloop van tijd begreep mevrouw Lowe dat Edmund geen vooruitgang boekte en werden we verlost van de woonkamer, maar ik miste die uurtjes en denk er nog wel eens aan terug. Ik weet dat Edmund dat ook doet, want zo nu en dan maakt hij er een opmerking over, en dan gloeit mijn gezicht.

Vandaag mopperen de heer en mevrouw Lowe alleen over de ontaarding van de moderne wereld – hadden we die mannen gezien bij het rekruteringskantoor?

‘Ja,’ antwoordden we opgewekt.

‘Wat een energie,’ begon Olive. ‘Wat een bezieling.’

‘Ik heb er nog nooit zo veel gezien –’ begon vader.

‘Wat een klaplopers,’ zei Edmunds moeder verongelijkt. ‘Als dit het beste is wat het land te bieden heeft...’

‘Dat is inderdaad een zorg,’ zei ik bevestigend, ook al was die gedachte nog nooit bij me opgekomen.

Olive gaf me een por tegen mijn ribben en rolde met haar

ogen om die kapitalistische profiteurs.

Edmunds moeder was met haar fijne botten, marmeren huid en symmetrische gelaatstreken alles wat ik wilde zijn: een mooie, eigenzinnige matriarch, op handen gedragen door haar man en zonen. Haar goedkeuring betekende alles voor me. Hoe moeilijker ik die kreeg, hoe beter ik mijn best ging doen. De Mudie-Cookes waren noch aristocratisch, noch gelieerd aan de adel en hadden ook geen specifieke talenten; we behoorden tot een andere sociale klasse dan oom Toby en de Lowes en hadden van alles wat tegen ons sprak. Het feit dat vader – hoe aardig en welvarend hij ook was – zichzelf omhoog had gewerkt, was altijd op de achtergrond aanwezig. In verijd gezelschap had ik altijd het gevoel dat we hooguit werden getolereerd, en terwijl Olive walgde van dat gevoel, stoorde het mij niet en deed ik mijn uiterste best om niet op te vallen.

Al van kindsbeen af was Olive niet bijster gesteld op Edmund en zijn familie en ze vindt nog steeds dat hij niet goed genoeg is voor mij. Ze zei altijd: 'Met een gezicht zoals het jouwe had je iedereen kunnen krijgen.' Maar daarin vergiste ze zich. We hadden niet de juiste achtergrond en ik heb nooit iets anders gedaan dan voor vader werken en redelijk piano spelen. Ik stelde niet veel voor, maar wat Olive het meest irriteerde, was dat ik niets deed om daar verandering in te brengen. Ik had niet zulke grote ambities als zij – alles wat ik wilde, was trouwen en mijn eigen gezin stichten. Olive beweerde dat mijn doelen vreselijk burgerlijk waren en vroeg: 'En Parijs dan? En New York? Zou je daar niet heen willen?'

Dat was het nu juist: ik wilde eigenlijk nergens heen. Niet iedereen vindt reizen belangrijk. Olive heeft dat nooit begrepen.

Edmund studeerde filosofie in Cambridge en wilde het liefst in Britse overheidsdienst gaan werken in Brits-Indië. Zijn oudere broer Christopher wilde hetzelfde.

Ik droomde wel eens dat Olive met Christopher zou trouwen en ik met Edmund en dat we een heerlijk romantisch huwelijksfeest zouden hebben in Jane Austen-stijl. Deze dagdromerijen duurden nooit lang. Olive en Christopher konden elkaar niet uitstaan – en niet in de Jane Austen-stijl van elkaar beleefd negeren. Olive verafschuwde Christopher en Christopher verafschuwde Olive. Toegegeven, zelfs ik vond het lastig om Christopher aardig te vinden, terwijl ik toch met iedereen door een deur kon – Olive vond dat een uiterst onaangename karaktertrek van mij. Maar Christopher was een nog grotere snob dan oom Toby en zijn eigen vader bij elkaar. Gelukkig was hij er die zondagmiddag niet bij: hij was naar de paardenraces.

‘Hij is daar met een uitgelezen gezelschap,’ vertelde zijn moeder trots. Ik weet niet of ze onbewust wilde aangeven dat wij geen uitgelezen gezelschap waren – Olive zou hebben gezegd dat dat inderdaad zo was.

Als Edmund en ik zouden trouwen en als hij inderdaad naar Indië ging, dan, zo stelde ik me voor, moest ik mee naar het buitenland, maar dat voelde niet als reizen zoals Olive het beoefde. Zij droomde ervan door Europa te reizen en met alleen een Baedeker reisgids van het ene hoogtepunt naar het andere te trekken. Hoe dan ook, er moesten nog veel obstakels worden geslecht voordat Edmund en ik de grote stap zouden wagen.

Het eerste obstakel was dat hij me nog niet had gevraagd.

Het tweede obstakel was dat Engeland zojuist de oorlog had verklaard aan Duitsland.

Het derde obstakel was zijn moeder. Haar moest ik eerst voor me zien te winnen.

Edmunds moeder had het over Lord en Lady Baker. Ze strooide te pas en te onpas met lord zus en lady zo. Ze had ons al twee keer verteld over het geweldige feest waar ze een dag eerder voor waren uitgenodigd: ‘O, die champagne!’ en: ‘Wie

denk je dat er ook was? De hertog van Norfolk!’

Edmunds moeder had een uitgesproken mening over alles en iedereen, maar die namiddag bestond het grote gevaar uit de Joden: een huis in hun straat was onlangs omgebouwd tot synagoge. Dat vonden ze prima, zolang de Joden zelf maar in Oost-Londen bleven, maar nu begonnen ze zich al te vestigen in de Midlands en het noorden... Dat was toch te gek voor woorden?

Moelijk om te zeggen aan wie Edmunds moeder een grotere hekel had: aan Duitsers of aan Joden. ‘In Duitsland wonen veel Joden,’ verklaarde ze op een toon die geen tegenspraak duldde.

‘Moordenaars van Jezus,’ voegde Edmunds vader er nors aan toe. Hij was een man van weinig woorden, maar de paar woorden die hij zei, klonken steevast pessimistisch. Typisch iets voor hem om zich te ergeren aan iets wat tweeduizend jaar geleden was gebeurd.

‘Ik dacht dat de Romeinen dat hadden gedaan,’ antwoordde Olive, altijd in voor een woordenwisseling.

‘Judas was een Jood,’ viel Edmunds moeder haar man bij.

‘Net als Jezus.’

Onze vader bemoeide zich er ook mee. Hij had altijd wel een anekdote paraat; hij wilde zo graag meedoen. Dit keer vertelde hij over een incident met een Joodse klant die weigerde om te betalen. Ik deed de boekhouding en wist dat we veel weigerachtige klanten hadden, maar deze sprong er blijkbaar uit.

‘Het zijn oneerlijke zakenlui,’ zei hij gedecideerd.

Edmunds moeder werd nog furieuzer. Speekseldruppeltjes spatten uit haar mond. ‘Ik snap niet waarom we hén niet de oorlog verklaren!’

Aan het pruimenmondje van tante Cecily zag ik dat ze niet van dit soort praatjes hield. Olive kauwde verbeten op haar lip; die moest er ook weinig van hebben. Ik pakte de dominostenen

en vroeg tante Cecily of ze een spelletje wilde doen. Ik voelde dat Edmund naar me keek en deed daardoor nog klungeliger dan normaal. Mijn tante won drie keer achter elkaar en beschuldigde me ervan me niet te concentreren.

Ik dacht dat een spelletje domino haar zou opbeuren, maar in plaats daarvan begon ze te snorren. Ze zei dat ik veel slechter speelde dan Richard en dat ze hem juist bij een spelletje domino enorm miste.

Ik gaf een klopje op haar hand en beloofde beter mijn best te doen en met haar te spelen totdat Richard terug was.

Later vroeg Edmund of ik zin had in een wandelingetje door de tuin. Hij vroeg het ook aan Olive, maar ik wilde niet dat Olive meeging en dat wist ze. Ik vroeg me af of dit het moment was waarop hij me om mijn hand zou vragen en aan de blik op Olives gezicht te zien dacht zij hetzelfde.

‘Dit is het dan,’ bleef Edmund zeggen, maar ik denk dat hij met ‘dit’ iets anders bedoelde dan ik.

‘Ga jij je melden, Edmund?’

‘Dat weet ik nog niet,’ zei hij. Hij leek ongewoon bezorgd.

Hij ging op een laag muurtje zitten. Ik drentelde wat om hem heen en ging toen zo gracieus mogelijk naast hem zitten. *Kijk zorgvuldig om je heen*, hield ik mezelf voor terwijl ik de tuin bekeek. Geen sprietje onkruid.

Edmund steunde zijn hoofd in zijn handen. Wat hem betreft had ik net zo goed ergens anders kunnen zijn.

De dag voor zijn vertrek had Richard me toegefluisterd: ‘Edmund is een harde noot om te kraken. Zorg goed voor hem.’

‘Dat zal ik doen,’ beloofde ik. Ik zorgde toch al voor iedereen.

‘Hij houdt van je.’

Ik bloosde. ‘Dat heeft hij tegen mij nooit gezegd. Wel tegen jou?’

Richard had achteloos aan zijn kraag gepulkt. ‘Dat weet toch iedereen.’

Ik keek naar de prachtige wolkenformaties die door de lucht zeilden.

Na een poosje zei Edmund: 'Ik weet niet wat ik moet doen.'

Ik voelde me teleurgesteld. Het muurtje leek ook steeds harder aan te voelen. Het was niet dat ik verwachtte dat hij me daar ten huwelijk zou vragen, maar een of ander teken dat hij aan me dacht, was welkom geweest.

'Wat denk jij dat ik moet doen, Vivienne?'

'Hoe bedoel je?' vroeg ik.

Hij keek geschrokken op. 'Denk jij dat ik me moet melden?'

Ik schudde mijn hoofd. Ik had werkelijk geen idee.

'Wat je ook besluit, wij staan achter je,' zei ik. Ik hoopte dat dat bemoedigend genoeg klonk. Ik wilde eigenlijk 'ik' zeggen in plaats van 'wij', maar vreesde dat dat te veel van het goede zou zijn.

Toen we weer naar binnen gingen, was Olive bezig om de dominostenen recht op in lange rijen te zetten, een duidelijk teken dat ze zich verveelde. Bij mij vielen ze altijd om door een te wijde mouw of een te dikke duim, maar haar lukte het om ze in sierlijke bochten op het salontafeltje te zetten. Tante Cecily die, balancerend met een schaal cake in de ene hand en een kop-en-schotel in de andere, langsliep, knikte goedkeurend naar Olive. 'O, is dat een trein?'

'Nee, een slang,' antwoordde mijn zus en rolde opnieuw met haar ogen naar mij. Bij de Fords dansten ze natuurlijk op dominostenen of toverden ze er een achter hun oor vandaan.

'Geweldig,' zei tante Cecily afwezig en ging bij oom Toby zitten.

'Hoe ging het bij Edmund?' fluisterde Olive.

'Heel goed, Olive, dank je.'

'Jullie waren uren buiten.'

‘We bewonderden de rododendrons.’

‘Natuurlijk.’

Ze rommelde wat in het kastje naast ons; ik weet niet wat ze hoopte te vinden, maar ze vond het in ieder geval niet.

‘Nog nieuws op het huwelijksfront?’ Zo noemden zij en Richard het altijd. Dringende kwesties werden voorgesteld als fronten, waar mensen tegenover elkaar stonden: het Balkanfront, het suffragettefront, het huwelijksfront.

‘Sst. Er staat nog niets vast.’

‘Zegt hij dat?’

‘Nee, dat zeg ik. Ik wil het er niet over hebben, Olive.’

Mijn zus tikte tegen een dominosteen en een voor een vielen ze om. Het sierlijke patroon bleef intact. Indrukwekkend!

‘Ik ga. Kom je mee, Vi?’

Hoe durfde ze? ‘Je kunt niet nú al vertrekken, Olive. Het is nog veel te vroeg!’

‘Tuurlijk wel,’ antwoordde ze. ‘Ik heb het tegen iedereen gezegd en ze vonden het prima.’

Ik keek haar wantrouwend aan. Mijn oom en tante stelden het niet op prijs wanneer iemand al voor de kaas vertrok.

‘Wat heb je gezegd?’

Ze gniffelde. ‘Dat we ons wilden inzetten voor de oorlog.’

‘Wat een... een liegbeest ben jij, Olive.’

Ik denk dat ze schrok van mijn woordkeus. Ik wel in ieder geval; maar ze trok alleen haar schouders op, stond op en liep naar de deur. Het zou ook niet de laatste keer zijn dat ik haar een liegbeest noemde. Waarschijnlijk had ik haar gewoon moeten laten gaan – Edmund, vader en alle anderen waren er immers nog – maar het stoorde me verschrikkelijk. Aan de ene kant omdat Olive dan de enige was die pret zou hebben, en aan de andere kant omdat een ruimte zonder Olive altijd kleiner en saaier leek.

Leicester, 1939. Vivienne heeft niet om een evacu e gevraagd.

Maar of ze het leuk vindt of niet, kleine Pearl van zeven uit Londen wordt haar toegewezen. Naarmate de band tussen het meisje en de verbitterde vrouw groeit, blijkt dat hun levens meer vervlochten zijn dan ze denken. Het kleine meisje, dat zo weinig zegt en zo veel ziet, brengt Vivienne ertoe om eindelijk een pijnlijke episode uit haar verleden onder ogen te zien. Tijdens de Grote Oorlog verpleegde ze samen met haar zus oorlogsslachtoffers in Noord-Frankrijk. Daar ontmoette ze de man van haar leven – en maakte ze de grootst denkbare fout.

De Britse Lizzie Page werkte onder meer als journalist en docent. Eerder schreef ze *Wapenzusjes* dat lovend werd ontvangen:

‘Boeiende, goed vertaalde, op feiten gebaseerde historische roman.’ – NBD

‘Een goed geschreven en invoelende roman.’ – Hebban

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 239 6002 7

9 789023 960027

NUR 342